

4. Ex oriente lux?

Azok, akik a Római Katolikus Egyházban a kötelező papi cölibátus feloldását kérik, mindig hangsúlyozzák a keleti orthodox egyházak példáját. Ez az elképzelés, mely az utóbbi néhány évtizedben¹ különös erővel újra meg újra felbukkan, erőteljesen támaszkodik a Quinisextumnak is nevezett trullói zsinatra, mely az V. (553) és a VI. (680-81) egyetemes zsinat törvényhozását akarta kiegészíteni. A II. Juszteniánusz császár (685-711) által 691-ben összehívott trullói zsinat megerősítette a szabályt, hogy papok nem nőülhetnek és özvegységük után sem házasodhatnak újra, ám a nők papoknak megengedte a házastársi jogaikkal élést. Ez utóbbi engedménnyel kapcsolatban annak helyeslői nem szokták megemlíteni, hogy ez az eredmény *drasztikusan* új változatát jelenti az akkor már 300 éve nyilvánosan kihirdetett törvénynek, melyet egyetlen zsinat sem kérdőjelezett meg, sem egyetemes, sem helyi.

Azt sem hajlandók elismerni, hogy Trullónak erősen Róma ellenes (és örmény ellenes) jellege volt. Rómával szemben a 36. trullói kánon megerősítette a 28. khalkedoni kánont, mely Konstantinápoly-nak, az „új Rómának” azonos jogokat és előnyöket engedé-

¹ Eléggé visszafogott Ida Friderika Görres beszámolója *Is Celibacy Outdated?* című könyvecskéjében, ford. B. Waldstein – Wartenberg (Westminster MD.: The Newman Press, 1965, 70. old.), amely arról szól, hogy német katolikus laikusok csoportja kérte a II. Vatikáni Zsinat atyáitól a keleti gyakorlat bevezetését a Római Katolikus Egyházba. Ennek az ötletnek legtöbb védelmezője nagy álmodozó, hiszen a keleti fegyelemnek is vannak komoly belső problémái.

lyezett, mint amilyeneket a „régí Róma” birtokolt. Ezt természetesen nem tudta elfogadni I. Szergiusz pápa (687-701), aki születésénél fogva szír volt és visszautasította a zsinat döntéseit. Utódja, VII. János (705-707) aláírás nélkül küldte vissza a zsinat okmányait. Csak majdnem egy századdal később fogadta el I. Adorján pápa (772-795) módosított formában ezeket az iratokat, amelyeket hozzácsatolt a VI. egyetemes zsinat okmányaihoz. Ezt viszont csak azután tette, hogy megkapta a konstantinápolyi pátriárka hitvallását, mely magába foglalta Róma primátusának elismerését is. Körülbelül 100 évvel később VIII. János pápa (872-82) megerősítette I. Adorján megszorítását, miszerint az elismerés nem vonatkozik a Róma ellenes kánonokra.

Itt azonban meg kell vizsgálni a fejlődés teológiai vonatkozásrendszerét, melynek nem tett jót a korabeli politikai hatalom beavatkozása (sem a teológiának, de főleg nem a papi cölibátus teológiájának). A politikai hatalom mindig kompromisszumra törekszik és amikor beavatkozik az Egyház dolgaiba, sokszor álcázza szándékait, olykor tiszteletreméltó keresztény erények mögé rejtve. A problémák egyike, melyekről a császár tárgyalni akart a császári palota kupolás (trullo-nak hívták) termében összegyűlt zsinaton, a papság körében elharapózott szabálytalanságokra vonatkozott. Először is a klérus egy része által kötött törvénytelen házasságokat vetették fel a 3. kánonban a „jámbor és keresztény császár” sürgetésére. Egyes klerikusok özvegyeket vettek feleségül, mások szolgálókat, színésznőket, sőt szajhákat, vagy özvegységükben új házasságra léptek. Az orvoslás célja a fölmentés volt „azok számára, akik a klérus tagjai, akik közvetítik a szentségek kegyelmét, hogy tiszta és makulátlan szolgálattelvők legyenek, akik méltók a nagy Isten szellemi áldozatára, aki egyszerre áldozat és főpap és megtisztuljanak a törvénytelen házasságok foltjaitól.”²

Ez igen értékes törekvés lett volna, ha nyomban nem követte volna az erényekkel való kétes mesterkedés. Az egyik fajta erény

2 R. Cholij, *Clerical Celibacy in East and West* (Herefordshire: Flower Wright Books, 1989), 9-10. old. Ez a fejezet sokat merített ebből a remek műből.

Rómáé, amely betartja az ősi szabályt, miszerint az ilyen törvényértőket el kell tiltani a papi teendőktől. Ezt túl szigorúnak nyilvánították. A másik erény azoké, „akik eme, az Ég által oltalmazott császári Város hatalma alatt vannak” és amely erény „az emberieség és leereszkedés törvénye”. A zsinat szerint a szigorú szabályok feloldása a két eljárásmodot egyesíti, úgy, „hogy a gyöngédség ne csapjon át engedékenységre, sem a szigorúság keménységre.”³ Mindenesetre ilyen kegyes (és Róma ellenes) retorikára volt szükség, hogy igazolni tudják a klérus azon tagjai iránti engedékenységet, akik szentelésük előtt elegendő ismeret hiányában kánonilag tiltott házassági kapcsolatra léptek.

Nem ez volt az első logikátlanság, melybe a trullói atyák belekeveredtek. Lehetne kérdezni, miért követelték meg, hogy a papok feleségei teljes mértékben minden gyanú fölött álljanak, mint az erény példaképei? Vajon ez a követelmény nem annak a szabálynak visszhangja, hogy a nős papok és feleségeik kötelesek teljes önmegtartóztatásban élni? A trullói atyákat nyilvánvalóan nem lehet hibáztatni, mert nem gyanakodtak az úgynevezett Apostoli Konstitúciók apokrif jellegére. E mű 85 fegyelmi kánont is tartalmazott. De ellentmondásba kerültek saját logikájukkal, amikor a 6. kánonba többet olvastak bele, mint amit az tartalmazott és hallatlanba vették, hogy ugyanaz a kánon nemcsak a diakónusoknak és papoknak, hanem a püspököknek is megtiltotta, hogy elküldjék feleségeiket „a jámborság ürügyén.”⁴ A trullói atyák ezt a tilalmat úgy értelmezték mint engedélyt, hogy a nős diakónusok és papok élhetnek házastársi jogaikkal. Itt az atyák egyszerűen nem vették figyelembe azt, hogy ezzel megfosztják magukat a jogtól, hogy teljes önmegtartóztatásra kényszerítsék a püspököket és ráadásul, amint nemsokára látni fogjuk, megparancsolják nekik, hogy

3 Cholij, *Clerical Celibacy*, 31. old.

4 „Egy püspök, pap vagy diakónus se küldje el feleségét a jámborság ürügyén; ha elbocsátja, legyen kiközösítve, és ha ellenáll, tegyék le”. C. Cochini, *The Apostolic Origins of Priestly Celibacy*, ford. N. Marans (San Francisco: Ignatius Press, 1990), 263. old.

feleségeiket távoli kolostorba küldjék. Ugyancsak logikátlan volt a trullói atyák részéről az a bennfoglalt feltevés, hogy az Apostoli Konstitúciók 6. kánonjának kell egyetemes érvényességet tulajdonítani, és nem az afrikai kánonokba foglalt nyomatékos utalásnak az apostoli szabályra.